

ARCELLA EHRENBERG NEMZETSÉG ELŐFORDULÁSA A MAGYARORSZÁGI OLIGOCÉN RÉTEGEKBE*^{*}

KRIVÁNNÉ-HUTTER ERIKA^{*}

Összefoglalás: Szerző az Annales Univ. Sc. Budapestinensis VI. kt.-ében, 1963-ban *Hungarodiscus fragilis* n. gen. n. sp. néven új ősmaradványt írt le a Dorogi-medence oligocén kőszénösszletéből. Az új vizsgálatok szerint ez a faj az *Arcella Ehrenberg* nemzetségbe tartozik és érvényes neve *Arcella fragilis* (E. Kriván-Hutter). Ez egyben az első és legidősebb *Arcella*, sőt Thecamoeba a magyarországi oligocén rétegekből.

A hazai paleogén rétegsorok palynológiai vizsgálata során a dorogi barnakőszén medence Annavölgy X. akna felső telepéből vett és a XIV. akna Sárosiklő mezőben a felső kőszénpadból származó kemény, kagylóstörésű, fényes barnakőszén mintákban szervesvázú mikrofoszsziliát találtunk, melyet az Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae, Sectio Geologica, Tomus VI. 1963 folyóiratban megjelent Microplancton from the Palaeogene of the Dorog Basin I. című dolgozatban *Hungarodiscus fragilis* n. gen. n. sp. néven publikáltunk.

Munkánk megjelenése után G. Deflandre professzor volt szíves figyelmünket felhívni a *Hungarodiscus fragilis* néven közölt fosszília és az általa feldolgozott *Arcella* nemzetség tagjai között megnyilvánuló hasonlóságra. Ennek nyomán irodalmi és mikroszkópi összehasonlításokat végeztünk az *Arcella Ehrenberg* nemzetség fajai és maradványaink között. Ezek alapján igazolást nyert G. Deflandre intuíciója és így maradványainkat az *Arcella Ehrenberg* nemzetséghez kell sorolni.

Arcella fragilis (E. Kriván-Hutter 1963) n. comb.

Típus: *Hungarodiscus fragilis* n. gen. n. sp. (6, p. 77, Plate V. figs. 1-6 és Plate VI. figs. 1-7.)
Diagnosis: lásd E. Kriván-Hutter, 1963. p. 77.

Megjegyzés: A rendelkezésünkre álló irodalmi adatok és jelenkori összehasonlító anyagok alapján kétségkívül megállapítható, hogy maradványainkat az eredetileg csaknem gömb alakú héj és ennek méhsejt-szerű szerkezete, továbbá jellegzetes kibúvónyílása az *Arcella* nemzetségbe sorolják. Példányaink héjmorfológiai bélyegeinek elrendeződése — lásd diagnózist — valamint az oligocén rétegekben való előfordulása indokoltá teszi az új speciesnév megtartását. Ilyen módon az *Arcella fragilis* rendszertani helyét a *Hystri-chosphaeridea Eisenack* 1938 ordo, *Leiosphaeridae Eisenack* 1954 család helyett a *Testacealobosa De Saedeleer* 1934 ordo, *Arcellidae Ehrenberg* családba kell megjelölni.

Maradványaink oligocén korát igazolja egyrészt a barnakőszénösszlet faunisztikai és palynológiai kormegállapítása, másrészt az anyagnak mélyműveléssel feltárt rétegekből történt sajátkezü steril mintavétele és feltárása. Ez egyúttal kizárja idegen anyagból való fertőződés lehetőségét is.

* Bemutatta a Magyarhoni Földtani Társulat 1964. január 8.-i előadóján.
Kézirat lezárva 1964. január 8.
(Készült az Országos Kőolaj és Gázipari Tröszt laboratóriumában, Budapest)

Mindezek alapján maradványainkat az *Arcella* nemzetség első oligocénkori előfordulásának kell tekinteni.

Végezetül külön köszönetünket kell kifejezni dr. G. Deflandre professornak, aki a fossziliák hovatartozására volt szíves figyelmünket felhívni, valamint dr. Párducz Béla protistológusnak (Magyar Nemzeti Múzeum Állattára, Budapest) tanácsaiért és az összehasonlító anyagért.

IRODALOM — LITTÉRATURE

Deflandre, G., (1928): Le genre *Arcella* Ehrenberg. Morphologie — Biologie — Essai phylogénétique et systématique. Archiv. für Protistenkunde, LXIV. p. 152—287, 403 fig. — Deflandre, G., (1931): Thécamoebiens nouveaux ou peu connus. I. Ann. de Protistologie, III. p. 81—95, 7 Pl. — Deflandre, G., (1952): Protistes. Généralités. in J. Piveteau, Traité de Paléontologie, T. I. p. 89—95. — Deflandre, G., (1952): Groupe des Thécamoebiens. in J. Piveteau, Traité de Paléontologie, T. I. p. 131—132, 1 fig. — Deflandre, G., (1953): Ordres des Testacealobosa, des Testacefilosa et des Thalamia (Thécamoebiens auctorum). in P. P. Grassé, Traité de Zoologie, T. I. fasc. 2. p. 97—148, fig. 71—106, Pl. I. — Kriván-Hutter, E., (1963): Microplankton from the Palaeogene of the Dorog basin. I. Ann. Univ. Sci. Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae. Sectio Geologica, T. VI. p. 71—91, 7 Pl. — Penard, E., (1890—91): Études sur les Rhizopodes d'eau douce. Mém. Soc. Phys. et Hist. Nat. XXXI. no. 2. — Reichenow, E., (1952): Lehrbuch der Protozoenkunde. I—II. Sechste Aufl. Jena.

Sur la présence du genre *Arcella* Ehrenberg dans les dépôts oligocènes de la Hongrie

ERIKA KRIVÁN — HUTTER*

Au cours de l'examen palynologique des séries paléogènes en Hongrie les échantillons de lignite brillante à cassure conchoïdale, prélevés de la laie supérieure du puits Annavölgy X. et du lit de houille supérieur des terrains de Sárossikló, du puits XIV. fournirent des microfossiles à test organique décrits comme *Hungarodiscus fragilis* n. gen. n. sp. dans la note «Microplankton from the Palaeogene of the Dorog Basin I.», Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae, Sectio Geologica, Tomus VI, 1963.

Après la publication de cette note, M. le Professeur G. Deflandre a aimablement attiré l'attention de l'auteur sur l'analogie entre le fossile décrit comme *Hungarodiscus fragilis* et les représentants du genre *Arcella* élaboré par lui. Dans la suite, nous avons accompli des analyses comparatives sous le microscope et dans la littérature par rapport au genre *Arcella* Ehr. et à nos microfossiles. Ces analyses ont confirmé l'intuition de G. Deflandre, de sorte que nos fossiles ont dû être attribués au genre *Arcella* Ehr.

Arcella fragilis (E. Kriván-Hutter 1963) n. comb.

Type: *Hungarodiscus fragilis* n. gen. n. sp. (E. Kriván-Hutter, 1963. p. 77. Plat. V. gs. 1—6) et Plate VI. figs. 1—7)

Diagnose: voir ibid. p. 77.

Remarques: Les données de littérature et les matières récentes utilisées pour comparaison permettent, sans doute, de constater que nos échantillons doivent être attribués au genre *Arcella*, grâce à leur coque originairement presque sphérique, à leur structure enkystée et à leur pseudostome caractéristique. L'arrangement des caractères morphologiques de la coque de nos exemplaires — voir description —, ainsi que leur présence dans les dépôts oligocènes justifient la conservation du nouveau nom spécifique. C'est ainsi que la position taxonomique de la forme *Arcella fragilis* doit être placée dans la famille *Arcellidae* Ehrenberg, ordre *Testacealobosa* De Saedeleer 1934, et non pas dans la famille *Leiosphaeriidae* Eisenack 1954, ordre *Hystriochosphaeridea* Eisenack 1938.

L'âge oligocène de nos microfossiles est prouvé par la détermination de l'âge du complexe houiller à l'aide d'analyses faunistiques et palynologiques, ainsi que par le fait que des échantillons purs ont été prélevés personnellement par l'auteur dans des couches

ouvertes par des opérations minières souterraines et que l'auteur même a exécuté le lavage. Cela exclut aussi la possibilité d'une contamination de la matière.

Sur la base de tout ce que nous venons de dire nos microfossiles doivent être considérés comme les premiers représentants oligocènes du genre *Arcella*.

Finalement, nous devons exprimer notre remerciement sincère à M. le Professeur G. D e f l a n d r e, de son aimable information que nous a permis de fixer l'attribution réelle des microfossiles, ainsi qu'à M. B. P á r d u c z, docteur des sciences, protistologue (Section Zoologique du Musée National de Hongrie, Budapest), qui nous a donné de bons conseils et des matériaux récents pour comparaison.